

AVATARURI ALE TERMENILOR SPECIALIZAȚI ÎN DISCURSUL PUBLIC¹

0.1. Preliminarii: câteva referințe terminologice. Ne simțim obligați față de cititori să precizăm, în primul rând, accepțiile termenilor folosiți chiar în titlu.

0.1.1. Folosim termenul *avatar* cu accepția, figurată, „metamorfoză”, preferat acestuia întrucât utilizarea, de asemenea figurată, considerată astăzi învechită, implică un oarecare... dramatism al transformării sensului cuvintelor, una „neprevăzută, chinuitoare” (DEX) în evoluția acestuia; vezi, de exemplu, *mutatis mutandis*, la Nicolae Balotă, *Opera lui Tudor Arghezi*: „Sar putea desprinde din versurile poetului un întreg scenariu dramatic al acestui topos al cuvântului odios iubit. Între *har* și *hazna*, cuvântul, în proiecție mitopoetică, trece prin toate ipostazele, iar poetul, prin definiție om al cuvântului, întovărășește verbul în toate avatarurile sale” ([/books.google.ro/](http://books.google.ro/)).

0.1.2. *Termen specializat* este, pentru noi, orice termen inițial „tehnic” într-un domeniu, adică aparținând fondului de bază al acestuia, fără ca, obligatoriu, să avem în vedere un spațiu al științei propriu-zise (de exemplu, *periscop* sau chiar verbul /a/ *inventa*).

0.1.3. Folosim sintagma *discurs public* (în continuare, DP) pentru a ne referi la enunțuri din presă și din audio-vizual, de regulă prelevate de pe internet. Textele accesate aparțin atât registrului public formal, cât și celui profesional, respectiv celui personal (în special când este vorba de terminologia medicală).

0.2. Identificarea, în procesul comunicării, a unor „limbaje funcționale” pornește de la teoria coșeriană a așa-numitei „limbi funcționale”, prin care Magistrul de la Tübingen numește, de fapt, „limba exemplară”. În ceea ce ne privește, din preocuparea pentru comunicare, am avut în vedere, permanent, criteriile social-culturale de departajare a varietăților discursului: limbaje formalizate ce sunt folosite în anumite domenii de activitate, existența unui anumit public și utilizarea anumitor

---

¹ Lucrarea a fost susținută în plenum conferinței *Lexic comun – Lexic specializat*, 19-20 mai 2017.

mijloace lingvistice, specifice. Astfel, termenul de *limbaje* este mai adecvat realităților pe care le analizăm, fiind vorba, în special, de comunicarea, la diferite niveluri, în special dacă avem în vedere medicina aplicată.

0.3. Problema *palierei terminologice* se pune cel puțin cu privire la trei domenii pentru care, din perspectivă socială, funcționează constant două niveluri, deosebite, ale comunicării. De exemplu, păstrând diferența existentă de la începuturi între exegeza biblică și propovăduirea/practicarea cultului în diferite medii (socio-)lingvistice sau distanțându-se treptat de medicina și farmacia naturală/naturistă, ca și de dreptul cutumiar, clericii, medicii, farmaciștii și juriștii, deși în permanent contact cu un „public” larg, sunt și în posesia unor ansambluri de termeni ce marchează nivelul exegezei și progresul practicilor în domeniile enumerate. Dar ceea ce clericii numesc *euharistie* pentru cei care au respectat „postul” este *împărtășanie* (ritual numit frecvent pe vremuri *cuminecătură*), iar pentru agonizanți, în multe zone ale țării, se mai numește *grijanie*. Medicii pot scrie în certificatele și rețetele pe care le completează diagnostice precum *epigastralgie* sau *neoplasm*, referindu-se la ceea ce pentru pacienți sau familiile lor reprezintă *dureri la lingurică*, respectiv *cancer* (mai vechi doar *rac*). Iar avocatul va trebui să decodeze termeni ca *ereditate* sau *malversație*, pe care conservatorismul recunoscut al limbajului juridico-administrativ le menține în legislație și în aplicarea acesteia; el va vorbi cu clienții săi despre *urmaș*, *moștenitor* ori *succesor* și se va referi la o anumită infracțiune, după caz, *delapidare*, *fraudă* sau, mai direct, *furt*. Nu este vorba de o simplă sinonimie mai mult sau mai puțin facultativă, având ca punct de plecare vreun presupus elitism (în unele situații) de... castă, ci de pragmatism, la diferite niveluri. Pentru ca teoria și practica să funcționeze, cele două paliere terminologice sunt, prin urmare, nu numai justificate, ci și obligatorii.

0.4. Pentru ideile luate în discuție în această comunicare suntem tributari, în primul rând, exegezelor noastre anterioare (inclusiv terminologiei lansate, respectiv utilizate în acestea), dintre care, în primul rând amintim titlurile Dumistrăcel 2006^a, Dumistrăcel 2006^b, Dumistrăcel 2011, Dumistrăcel 2017^a, Dumistrăcel 2017^b, mențiune care, în ceea ce ne privește, ne-a scutit de a mai trimite, când, după normă, s-ar fi cerut, la texte din volumele respective, eventual la bibliografia lucrărilor de referință.

0.5. Procesul obiectiv al pătrunderii termenilor specializați în DP este ilustrat, cu precădere, de utilizarea, firească, a TM de cea mai mare parte a vorbitorilor activi ai unei limbi (în speță, ai limbii române), iar recrutarea unui număr (variabil) de astfel de termeni în exprimarea „figurată” poate fi

urmărită prin acțiunea metaforizării, și aceasta un proces firesc în viața unei limbi. Aceste zone ale comunicării fac, de altfel, obiectul expunerii noastre de față, ca rezultat al unor abordări particulare, anterioare, la care ne-am referit în paragraful anterior.

1. Terminologia medicală

1.1. Repere cronologice. Ne-am referit deja la câteva caracteristici ale terminologiei medicale (în continuare: TM). Avem în vedere o destul de veche preocupare pentru eficiență a medicilor, pe care, pe teren românesc, o ilustrează, de exemplu, chiar sumarul unei cărți de medicină intitulată *Doctorul de casă*, din 1846, segmentat într-o secțiune „pentru doctor” și una „pentru norod”, cu diferențe cum ar fi: [a] „pentru norod”: „orânduiala îmbrăcămintei”, „~ hrăanii”, „taina împreunării”, „zămislirea pruncului”, „îngrijirea lăhuzii” etc.; [b] „pentru doctori”: „Terapia firii: stenia și astenia sănătății”; „Terapia metodică: boala stomahului - morbus gastricus”; „~ răcelii - refrigherațio”; „~ urechii - otitis”; „~ buboiului și a sugiului - furunculus panarițium”; „~ pubertății - hlorosis și nostalgia”; „~ întunecimii linteii ochilor - cataracta” etc. Pe de altă parte, ca limită apropiată de noi, trimitem la punctul de vedere exprimat și aplicat de coautorii unei opere, publicată în 2010, coordonată de medicul profesor Valeriu Rusu, *Dicționar medical* (ediția a IV-a revizuită și adăugită, București, Editura Medicală): „Dintr-o perspectivă pragmatică, cunoașterea termenilor medicali aflați încă în circulație [autorii se referă la termenii populari] poate servi la ameliorarea comunicării medic - pacient”; și iată prezentarea unor realități de practică medicală: „Dialogul medic - pacient se desfășoară la două niveluri de limbaj diferite [iată, deci, o altă formulă pentru ceea ce numim «paliere terminologice»]: medicul are nevoie de termeni preciși, îndeosebi anatomici, pentru localizarea bolii, ca și de o exprimare cât mai clară a simptomelor. Bolnavul poate indica sediul și caracteristicile doar aproximativ sau într-un cod verbal cu totul diferit” (*op.cit.*, p. 1433).

1.2. Compoziția terminologiei medicale românești, în funcție de sursele împrumutului și de intenția de transparență a autorilor textelor, este ilustrată de repertoriul împrumuturilor lexicale în procesul modernizării limbii române literare alcătuit și studiat de N.A. Ursu și Despina Ursu (vol. I-IV, 2004-2011), din care spicuiem câteva exemple: „ORHITĂ s. (Med.) *orhit*, umflarea boașelor [1849]; *orhit* [1853]; cf. fr. *orchite*, ngr. *ὀρχιτης*, germ. *Orchitis*”;

„RUM s. (Med.) *rumul (gutturaiul)* de creieri, rumul din piept, guturai, *coriza* sau rum la creieri” (toate în același text, traducerea lui Ion Brezoianu, după B. Raspail, *Manualul sănătății sau medicina și farmacia domestice*, din 1852]. < fr. *rhume*”.

„TRISM s. (Med.) *fălcarîța, Trismus* [1846]; fălcarîța (*maladie bleu des enfants*) [1852]; *trism (trismus)* [1838]; *trism* [1851, 1852]; cf. germ. *Trismus*, fr. *trismus*”;

„URTICARIE s. (Med.) *boala b[1]îndii, urticaria* [1846]; < fr. *urticaire*” și „URTICAȚIE s. (Med.) *urticațiune (spuzeală)* [1852]; < fr. *urtication*”;

„VACCINA vb. *oltui* [1813]; *altoi* [1839, 1857, 1860]; *altui* [1848]; *hultui* [1853]; *vaccina* [1844, 1848, 1857, 1862]; *vaccina, vacina* [1848]; *vacina* [1851]; *vacsina* [1840, 1847]; *vacsinui* [1847, 1855]; cf. fr. *vacciner*, it. *vaccina*”;

„VARIOLOIDĂ s. (Med.) *vărsatul de vînt (varioloïdă)* [1842]; < fr. *varioloïde*”;

„VOLVULUS s. (Med.) *înodarea mașelor (volvulus)* [1846]; < lat. *volvulus*”.

1.3. Neglijarea obligației de comunicare în texte de contact. Având la dispoziție, astăzi în măsură mai mare ca oricând, mijloace diverse pentru a face cunoscute efectul medicamentelor și modul de administrare a acestora, autorii prospectelor ce însoțesc produsele cumpărate din farmacii par victimele unor inerții metodico-administrative din interiorul sistemului, punând în circulație enunțuri corecte, să zicem, din punct de vedere științific, dar netransparente pentru consumator, și din cauza terminologiei.

Așadar, pentru domeniul medico-farmaceutic, în care funcționează, obligatoriu, un limbaj „endogen” (al specialiștilor) și altul „exogen”, cel al deschiderii primilor către publicul larg, „consumator” de tratamente și de remedii, constatăm o recunoaștere funcțională a acestei realități, în sensul că există o zonă de comunicare, mai mult sau mai puțin standardizată, între palierele citate, cea a așa-numitelor „texte de contact”. Din această clasă, suntem confrunțați cu trei specii: prospectele medicamentelor, inscripțiile de pe ambalaje și, în sfârșit, textele scrise și audio-video ale publicității, din ale căror caracteristici de comunicare ne propunem să spicuiem pe rând.

1.3.1. După ce a intrat în joc, adică după ce și-a cumpărat medicamentul, fie [a] prescris de medic, fie [b] recomandat de farmacist, fie [c] omologat de consumatori demni de încredere (cum ar fi „doamna Nuți de la doi”), viitorul pacient are privilegiul de a găsi în cartonul de ambalaj un *Prospect*, subintitulat „Informații pentru *utilizator/pacient*”. Trecem peste paragrafe prin care producătorul se legitimează față de foruri de supraveghere și control (de exemplu: „Ce conține XXX... Excipienți”) și ne dirijăm atenția spre acelea ce par imperios de băgat în seamă, de tipul

„Indicații terapeutice”, unde, uneori, textul este, totuși, de-a dreptul opac. De exemplu: „X unguent, X cremă și X soluție cutanată sunt indicate pentru calmarea manifestărilor inflamatorii și pruriginoase ale dermatozelor corticosensibile: psoriazis, dermatită atopică, de contact, iritativă și/sau alergică etc.” (*Elcom*, firma Schering-Ploug). Sau, după citirea prospectului unui medicament produs în Olanda și distribuit de o firmă din Spania, îți poate pieri cheful, cu orice risc, să profiți de investiția bănească făcută pentru a te apăra de eventuale neplăceri reumatice sau de gută. Căci afli, mai încifrat, mai popular, că folosirea a ceea ce se cheamă *Arcoxia* poate avea „reacții adverse” de diferite clase; ceva mai puține ar fi cele „rare” sau „foarte rare”, dar, din cele 18, „frecvente” (ce apar „la mai puțin de 1 din 10 de persoane”), selectăm: „Stare de slăbiciune și oboseală, amețeli, stare de curbură (stare asemănătoare celei caracteristice gripei), diaree, indigestie (dispepsie), disconfort gastric, senzație de arsură epigastrică, flatulență, greață, tumefiere a picioarelor datorată retenției de lichide (edeme), hipertensiune arterială, palpitații, echimoze”. Se adaugă un număr de aprox. 50 de reacții „mai puțin frecvente”, începând cu „balonare la nivelul stomacului sau intestinului”, până la „scăderea numărului de celule sanguine albe”, astfel că îți pui problema că poți fi capabil de atare combinații, chiar în număr mai mic, și pe gratis, sau încerci să vezi cum stai, de fapt, cu „ramatizmele”.

Dacă există și numeroase greșeli de traducere (de regulă, din engleză), să nu ne mire simple greșeli de tipar (deși textul a fost tipărit în Germania): „Voltaren” poate fi utilizat pentru tratarea unor „*Trumatisme* ale articulațiilor și mușchilor (de exemplu entorse..., *trumatisme* din sport)”. În primul rând, poate există convingerea că, oricum, beneficiarul nu citește prospectele; de-o probă, am consultat o farmacistă, care mi-a împărtășit vechea înțelepciune privind diferența dintre ce zboară și ce se mănâncă: prospectele sunt pentru medici și pentru farmaciști și, de fapt, aceștia din urmă recomandă medicamente citind prospectele de la cele noi, dar și că sunt mai mulți clienți (pardon: *pacienți*) care vin direct la farmacie decât cei care aduc rețete de la medici.

1.3.2. În multe cazuri, texte de așa-zis contact cuprind turnuri de-a dreptul kafkiane cum sunt cele pe care le cităm în continuare. Una din formulările, cu negru pe alb, din lista cu preveniri la *Nurofen Forte* este următoarea: „Nu luați N... F...”, „dacă doriți să-l administrați unui copil cu vârsta sub 12 ani” (firmă din Marea Britanie). Sau: în prospectul la supozitoare cu glicerină pentru copii între 0-3 ani, figurează rubrica referitoare la lipsa efectelor negative în caz de „sarcină și alăptare”, respectiv la aceea de a influența „capacitatea de a conduce vehicule sau de

a folosi utilaje” (așadar, liber la orice jucărie cu roțițe sau cupe, afară de cele importate din China). Iar pentru un *Bromhexin*, la rubrica ce ar trebui să indice cum se procedează în caz de „Supradoză”, se previne orice neliniște: „Nu au fost semnalate cazuri...”!

1.3.3. Tot ca texte „de contact”, ne referim, în trecut, și la inscripționările diverse de pe ambalaje și, în sfârșit, la textele scrise și audio-video ale publicității. Mai întâi, trebuie să precizăm faptul că, la acest nivel al discuției, ocupându-ne de diferite produse de gen, trecem peste distincția dintre medicamentele de sinteză, industriale și remediile naturiste, suplimentele nutritive etc. Mai mult, ne vom referi chiar la cosmetice sau produse igienico-sanitare, prezente simultan nu doar în circuitul... îngrijirii corpului, ci și în farmacii, unde se produce transferul – vinovat sau nevinovat – de imagine, din ambele sensuri.

1.3.3.1. Nu suntem prea departe de oferta lingvistică a prospectelor, dacă ne referim la denumirile „științifice” ale unor medicamente, de tipul „DETRALEX Frațiune flavonoidică purificată micronizată”, aceasta imprimată, cu albastru sever, pe fond alb descurajant sau (deși fondul se prezintă ceva mai vioi, dar fără exagerare) pe atenționări de tipul „OSCILLOCOCCINUM Granule homeopate”. Mai ales atunci când, după nume, urmează completări în limbi străine: „MAALOX Regular Strength”, respectiv „MAALOX Extra Strength+Anti-Gas”.

Asta numai dacă nu se adaugă o imagine concludentă; de exemplu, schița, de pe ambalaj, a profilului corpului uman în poziția șezând, dar în contact cu unul din cele patru unghiuri ale unui patruleter (colorat în roșu!) face superfluă înțelegerea denumirii „Procto-Glyvenol” (supozitoare ce „calmează rapid durerea și reduc inflamația”).

Obișnuieți cu ideea, superficială, de prin școală, că acizii ard, nicio atracție față de inscripția „ACID ACETILSALICILIC” (chiar când este... „tamponat”), deși în spatele acestei denumiri se ascunde un medicament pe care puține dintre persoanele de oarecare vârstă s-ar putea să nu-l fi folosit: este vorba de vechea *aspirină*, numită și la noi ca atare, mai de un secol. Până când *BAYER* (țineți minte inscripția cu numele în cruce, pe orizontală și verticală, în centru aflându-se litera Y) și-a revendicat-o decis ca brand; deci, dacă ții la așa ceva, poftim, cumperi *Bayer Aspirin*, căci, oricum, acizii par cam spăimoși, deși după fațada din zona chimiei se găsesc adesea calme vitamine: „acidul folic” = vitamina B₉, „acidul ascorbic” = ~ C, „acidul nicotinic sau niacina” = ~ PP; ba chiar „acidul pteriltriglutamic” nu este decât vitamina M (vezi o listă cu astfel de corespondențe).

1.3.3.2. Câteva cuvinte și despre comunicarea prin publicitate. În această zonă, într-adevăr, sunt realizări de vârf, chiar dacă ne-am luptat nu

demult cu drăgălășenii de tipul salutului „pa (și pusy)!” adresat unor boli sau „adio!” sensibil la adresa resturilor de mâncare dintre dinți. Este de ajuns să rechemăm în memorie clipul a cărui poantă o constituie omofonia *hemoroizi* (care îi făceau rău clientului intrat în farmacie) – *HemoroEasy*, ținut în cutie (!), care, după spusa farmacistei, *face bine* în cazul respectiv.

1.4. Avatarul unui termen: *viral*.

1.4.1. Termenul medical la care ne referim și, de fapt, familia acestuia, pornind de la *virus*, se bucură de o adevărată biografie reflectând atracția pe care o exercită medicina pentru comunicarea performantă în DP, căci adjectivul în discuție cunoaște o carieră surprinzătoare, fiind întrebuințat pentru a califica aproape tot ce se difuzează exploziv și în proporție de masă pe internet. Punctul de plecare al devenirii îl reprezintă, firește, *virusul* („agent patogen... care se reproduce în interiorul celulelor vii și provoacă boli infecțioase”), destul de rapid atras, cu nedisimulată prețuire, în zona informaticii, unde este utilizat spre a numi (pe scurt) „programul ce infectează fișierele unui calculator prin autocopiere, de obicei atunci când fișierul este încărcat în memorie”. De unde, apoi, un derivat: (a) *virusa*.

1.4.2. Circulația anterioară a *viralului* era limitată la tehnolectul medico-farmaceutic, termenul fiind asociat cu rele provocate de viruși: de la generala (să zicem) „infecție virală”, la specialități, de genul „embriopatie virală”. Nici acest *viral* nu are un trecut demn de luat în seamă în limba română: în dicționare de cuvinte și sensuri recente găsim atestări pentru adjectivul în discuție abia în anii '80 ai secolului trecut, dar a funcționat în familia lexicală, pe cale de a se constitui, a denumirilor având legătură cu virușii: *virologie* și *virusologie*; și să nu uităm perechea, *antiviral* „care distruge acțiunea virusului”.

1.4.3. Cu admirația secretă (la care ne-am referit) față de lumea ascunsă dar impunătoare a impetuoaselor viroze, calificativul *viral*, tot prin informaticieni, a devenit o tentație în discursul public. Deși nu se tem de concurența zonei maladiilor, specialiștii simt nevoia să se explice, pe înțelesul a tot natul; de exemplu: „Ca să o luăm de la capăt, cât mai eficient, *viralul* poate fi orice fel de material text, foto, audio, video sau audio-video prezent în zona digitală și care este transmis din om în om, atingând, repede și (ceva foarte important) *fără niciun buget de promovare* un număr mare de oameni” (/cabral.ro/).

1.4.4. Ce ar putea fi *viral* aflăm din enunțuri de pe internet: „caz viral” (mesaj privind un ciudat accident de mașină; /romaniatv.net/); „articol viral” (/dragosschiopu.ro/); „anunțul a devenit în scurt timp viral” (/romaniatv.net/). Nu există discriminări de gen gramatical; femininul:

„Declarația superbă a fanilor care a devenit virală pe Facebook” (explicația: „Suporterii cântă «De ziua ta, mamico» la fel ca pe stadion!”; /sport.ro/); „Frumusețea ei a devenit virală, însă nimeni nu se aștepta să aibă această meserie” (= ofițer de poliție; /stirileprotv.ro/); „Scrisoarea care a devenit virală: «Dacă citești asta, probabil mi-ai furat mașina»”; /romaniatv.net/). Însă modelul, la care ne vom referi în continuare, pare a fi pe cale să ne scutească de... obositorul acord gramatical: „Secvența din Las F. care a devenit viral pe Facebook” (/stirileprotv.ro/), respectiv, cu elipsă, „A devenit viral pe net! Învățăturile unui preot despre femei, de acum 300 de ani” (/cancan.ro/).

1.4.5. Deoarece utilizarea calificativului s-a propagat prin engleză, căutăm pe Merriam-Webster ce înseamnă noul *viral* în această limbă și aflăm, după o scurtă schiță lexicografică, particularizări de tipul *viral marketing*, ~ *phenomenon*, ~ *video*. De la ultima par să se fi tras „viralele” locale, remarcabile ca prodigialitate dar și prin trecerea spre deriziune, prin „umflarea” proporțiilor. Ceea ce nu a trecut neobservat; afirmația „Momentul emoționant în care premierul D. C. a îmbrățișat copilul unui soldat ucis în misiune, la parada militară de 1 Decembrie, a ajuns viral” este comentată sarcastic: „Se zice că un video este «viral» dacă are vreo 5 milioane de vizite în 3-5 zile! Mă îndoiesc că ar fi milioane de români care să se uite laaaaaa....!” (/ziare.com/). Pentru amatori într-o deplină edificare, se poate accesa „Ora de *webbing*: ce este acela un viral?” (/cabral.ro/).

1.4.6. Ca adjectiv, respectiv adverb, termenul se găsește și în franceza de pe internet: „Le marketing viral est un véritable phénomène. Il fonctionne très bien! Pourquoi?” (/pierrebertucat.com/); „Si FB est vraiment «viral», c’est le moment d’en faire quelque chose d’utile” (/facebook.com/). Dar și în germană: „Wie ein verpacktes Auto in Marburg viral geht und zeigt” (/philippmag.de/), nemții fiind preocupați însă și de nașterea și răspândirea virală a unei „istorii”: „Wie man Geschichten erzählt und viral verbreitet” (/stiehlover.com/).

1.4.7. Ne confruntăm, așadar cu o manifestare a globalizării terminologice, ușor de recunoscut și în cazul fenomenului la care ne referim în continuare.

1.5. *Eufemizarea* prin termeni medicali este elocvent ilustrată de utilizarea, în DP, a unor tehnicisme, a căror convocare la acest nivel nu este, în fond, motivată. Elocvent este cazul „jocului” schițat de termenii *intraspitalicesc* - *nosocomial*.

1.5.1. Unii specialiști (Christian Baylon și Xavier Mignot de exemplu, în monografia *Comunicarea*, trad. în limba română, 2000) atribuie limbajului medical și o funcție „criptică” în sens pozitiv: pentru ca psihicul bolnavului

să nu fie afectat (în plus), în comunicarea cu acesta medicul evită termenii evocatori de boli incurabile: pe „foaia de ieșire” se putea scrie, de ex., „metastază”. Dar, astfel de termeni (și, de fapt, și alții) au un anumit regim în comunicarea „endogenă”, aceea dintre specialiști (medic ↔ medic; medic ↔ farmacist). Și, firește, aici nu ne referim la criptarea prin vechi „savantlâcuri” de-ale medicilor, de tipul celor ridiculizate de Molière în comediile sale.

1.5.2. Comunicarea „exogenă” din ultimele decenii a cunoscut, așadar, mai întâi, formula „infecție *intraspitalicească*”, ce putea rămâne opacă pentru vorbitorul de rând, a cărui exprimare „dură” este una incriminatoare cu privire la oficialități: „~ luată în spital”. Așadar era un eufemism, deoarece, măcar parțial, s-ar părea că termenul tehnic îl „protejează”, cumva, pe bolnav și, de fapt, în necunoștința de cauză, induce publicului măcar o aparentă liniștire asupra gravității sociale a situației. Din conformism factice, jurnaliștii preiau adjectivul, frecvent fără a-l glossa: „A crescut numărul infecțiilor intraspitalicești în Timiș” (/tion.ro/); „Fenomenul infecțiilor intraspitalicești nu îi este necunoscut Ministerului Sănătății...” (/secundatv.ro/). Dar problema a intrat în atenția publică mai ales după tragedia de la „Colectiv”.

1.5.3. În cazul când vorbește un oficial din sistemul sanitar, acesta se simte responsabil cumva profesional și în ceea ce privește impactul terminologiei și recurge la un lexem savant, de formație grecească: „Ministrul Sănătății, V. V., a declarat joi... că personalul medical din România cunoștea situația infecțiilor *nosocomiale* din spitale” (dar de unde?). Personajul respectiv se crede acoperit chiar în ceea ce privește nivelul comunicării: „Cred că termenul de infecție nosocomială înseamnă ceva pentru fiecare” (/puterea.ro/). Iată, însă, în mass-media, și oameni cu simțul datoriei: „Cert este că... numărul infecțiilor nosocomiale (cele care se iau în spital) a crescut de la un an la altul” (/realitatea.net/). Astfel, din perspectiva discursului public, se produce decriptarea, în pofida eufemizării, întrucât, după Dumarsais, autorul articolului „eufemism” din *Enciclopedia Diderot-D’Alembert*, „se pot raporta la eufemism acele perifraze sau circumlocuțiuni cu ajutorul cărora un orator delicat îmbracă cu abilitate o idee pe care ar fi periculos sau imprudent s-o prezinte pe față”, definiție pe care o putem evalua ca numind o subversiune langajieră a discursului politic, preluată în discursul public și, apoi, adesea, mai că iresponsabil, în limbajul publicistic.

1.5.4. Termen de retorică și, apoi, de stilistică, *eufemismul* se referă, în general, la „îndulcirea” exprimării: eufemismul „magic” este unul de autoprotecție (ocolim numele duhurilor necurate pentru a nu le chema la

noi!), iar cel „al politeții” urmărește menajarea interlocutorului (evitând cuvintele obscene sau violențele de limbaj). Când oficialitatea ocolește anumii termeni, „acoperind” (măcar parțial) numele unui rău social, problema devine una de stringentă politică lingvistică; pentru noi, eufemismele din clasa „malhonnêtes” (o distincție a lui Dumarsais) pot primi numele de „eufemisme subversive”, prin care o autoritate încearcă să-și legitimizeze statutul.

2. Metaforizarea reprezintă mentalul aflat la baza utilizării, cu accepții diferite, a unor termeni specializați dintr-un limbaj funcțional, în DP, respectiv în alte limbaje funcționale. Vom încerca o schiță a funcționării contemporane a acestei viziuni, referindu-ne la termeni din variate zone profesionale.

2.1. Direcția primară a metaforizării.

2.1.1. Pentru observațiile de față, privind o adevărată înnoire a viziunii, în atribuirea unor sensuri figurate cuvintelor tehnice moderne, cu aplicație la om, din problematica complexă a procesului metaforizării și a metaforei, ne oprim doar la câteva aspecte particulare.

Nu putem trece cu vederea, mai întâi, peste faptul că *metafora*, etimologic, este un... transport (pe camioanele pentru mobilă, în Grecia, se poate citi ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ), iar, în al doilea rând, peste acela că, în reprezentarea cultură generală, metafora este o figură de stil, un *trop*, dar sensul de bază al etimonului acestui termen internațional (gr. *trópos*) este acela de „întorsătură de vorbă”, în cazul de față o... răsuceală în folosirea cuvântului.

În analiza transportului de sens al cuvântului ca procedeu denominativ, s-a observat ceea ce specialiștii numesc o *viziune antropologică*, omul și mediul pe care acesta îl controlează fiind măsurile, pe bază de comparație, pentru numirea, prin extensie, a oricui. La această viziune face referire Lucian Blaga când îl definește pe om drept „animalul metaforizant”, metafora ținând de „ordinea structurală a spiritului uman”, motiv pentru care, din multitudinea criteriilor de clasificare a denumirii metaforice, reținem, *ad-hoc*, trecerea de la *animat* la *inanimat*. O trăsătură pe care o putem ilustra, de exemplu, prin sensuri ale unor cuvinte cum sunt *gură* (de la „cavitatea din partea anterioară a capului prin care alimentele sunt introduse în organism”, până la tot felul de deschizături: gura unui vas, a unei cămăși, dar și a râului) sau *ochi* (de la „organ al vederii”, la tot felul de orificii ori spații: ochiul ferestrei, ochiurile de la plită, ochi de apă, particulă de grăsime ce plutește pe apă, nume a diferite plante, pornind de la forma inflorescenței etc.). În aceeași ordine de idei ne putem referi la multitudinea de sensuri ale unor cuvinte cum sunt *cap*, *mână*, *picior*

(pornind de la om), sau *aripă*, *cioc*, *pană* (de la păsări), *coadă* sau *corn* (de la diferite animale) etc.

Rezultatul acestui tip de transfer îl reprezintă *metafora tocită*: sensul (contextual) al unor denumiri cum ar fi *gura beciului* sau *coada pianului* (acesta un calc, dar fenomenul ține de universalitățile lingvistice) nu se mai revendică din perspectiva expresivității, spre deosebire de transferurile spontane din vorbire, mai ales când ne confruntăm cu răsucirea, dinspre *inanimat* spre *animat*, a cuvintelor denumiri tehnice cărora li se atribuie calitatea de a numi trăsături, acțiuni sau viziuni ale omului.

2.1.2. Câteva elemente tehnice

Dacă pentru esteticienii literari problema metaforei este problema principală a stilului, pentru filozofi aceeași problemă este legată de esența limbii și a umanității. Ne-am referit deja la Blaga, pentru care „omul este animalul metaforizant” întrucât metafora ține de „ordinea structurală a spiritului uman”. Desigur, este mai greu de urmărit ideea că însăși exprimarea în propoziții este bazată pe o reprezentare a raporturilor dintre subiect și obiect ce ține de esența metaforei (Vendryes, Vianu), această optică este transparentă în funcționarea vocabularului. După mulți etnologi și psihologi, cea mai mare parte a vocabularului este formată din metafore tocite, dar asta nu înseamnă că ea reprezintă forma cea mai simplă a exprimării, chiar prin însuși faptul că metafora este o urmare a nevoii de concizie (Vianu, *Problemele metaforei și alte studii de stilistică*), că această „figură de stil” recurge ea însăși la cuvinte și le suplinește insuficiențele: „Adevărul e că cuvintele sunt așa de anemice, încât ar fi nevoie de un alai infinit de vocabule, esențiale și de specificare, pentru a reconstitui cu mijloace de limbaj faptul concret. Metafora plasticizantă are darul de-a face de prisos acest infinit alai de cuvinte” (Lucian Blaga, *Geneza metaforei*).

Iar cea mai elocventă dovadă a esenței intelectuale a metaforei este permanența funcționării ei ca procedeu al denominației în fazele cele mai avansate ale limbilor celor mai cultivate. La nivelul unei discuții cu caracter introductiv privind analiza potențelor expresive ale limbii vorbite, metafore tocite cum sunt cele semnalate încă de Lazăr Șăineanu sunt pe deplin ilustrative:

„...ușa are o *broască*, trăsura o *capră*, pușca un *cocoș*, usturoiul un *cățel*, stativele două *iepe*... toate împrumutate regnului animal și aplicate la obiecte neînsuflețite. Iată încă câteva metafore poetice [la origine, n.n.] luate de la părțile corpului omenesc: românește plaiul are un *picioar*, moneda o *buză*, carul o *inimă*,...clopotul are o *limbă* și cosciugul o *pleoapă* (= capac)... *babă* («vieille femme») e «grindă, tâlpoaie», *pop* («prêtre») e «stâlp, proptea» etc.” (Încercare asupra semasiologiei limbei române, 1887).

Deși Lazăr Șăineanu numește astfel de sensuri „metafore poetice”, aprecierea situației lor în vorbire este clară: „prin zilnică tocire cele mai frumoase, cele mai strălucite din aceste imagini au ajuns pentru noi simple sunete” (*ibidem*).

2.1.3. Trebuie însă precizat faptul că această constatare este valabilă pentru un anumit nivel al limbii și poate chiar pentru o anumită epocă: vorbirea populară și a intelectualilor de proveniență rurală de la sfârșitul secolului al XIX-lea și primele decenii ale secolului al XX-lea; pentru un tânăr din mediul orășenesc din zilele noastre înțelegerea unora dintre aceste denumiri (*inima căruței, capra trăsुरii, pop ‘stâlp’*) presupune o decodare și „reconstituirea” imaginii. Există însă numeroase cazuri în care astfel de metafore au devenit simple fapte de comunicare pentru oricare vorbitor, ca cele de tipul *piciorul mesei, gâtul sticlei, ochiul ferestrei* etc., fenomen numit *lexicalizarea tropilor* (Coteanu-Bidu-Vrănceanu, *Limba română contemporană*, II, 1975).

Dacă variații de interpretare intervin chiar pentru a stabili „tocirea” imaginii, numeroși factori subiectivi intervin și atunci (sau poate mai ales atunci) când, în analiza stilistică, atribuim valoare expresivă unei metafore din vorbire. Am considerat sensibile sau expresive sensuri figurate ca ‘om ursuz’ al cuvântului *urs* sau ‘snop din vârful clăii’ al cuvintelor *măgar, căciulă* sau *clop* [= pălărie] datorită faptului că, în ambele situații, imaginea care a stat la baza transferului denumirii este ușor sesizabilă, întrucât *urs, măgar, căciulă, pălărie* sunt departe de a avea mulțimea de sensuri derivate ale cuvintelor *picior, ochi, gât* (și, de fapt, capacitatea lor de a fi utilizate momentan cu nenumărate sensuri speciale).

Astfel, elementul de referință al metaforei [animal], respectiv [obiect de acoperit capul], este prea bine fixat în sfera reprezentărilor noastre pentru a putea face abstracție de el când utilizăm cuvintele respective pentru a denumi alte obiecte sau alte realități. Și, desigur, în afara situației din cadrul vocabularului a suportului lexical al metaforei, intervine și aici criteriul receptorului, adică al celui ce aude cuvinte ca *măgar, căciulă* cu sensul ‘snop’ (pentru *urs* ‘om ursuz’ perceperea intenției stilistice reprezintă o dificultate numai în cazuri patologice). Probabil că pentru agricultori din zone în care s-au înregistrat curent cuvintele citate, în contextul situațional la care ne-am referit, expresivitatea acestor sensuri este un element secundar. Pentru majoritatea vorbitorilor însă, *măgar* ‘snop din vârful clăii’ provoacă impresia de neliniște care, după Tudor Vianu, reprezintă *funcția psihologică a metaforei*, stare de spirit urmată de „plăcerea unei destinderi” (*Problemele metaforei*), după decodarea mesajului, adică după descifrarea raporturilor de asemănare cuprinse în sensul figurat.

2.2. Direcția nouă în metaforizare

2.2.1. Ceea ce caracterizează orientarea metaforizantă a vorbirii contemporane este un soi de recunoaștere a superiorității mașinii, a cărei componentă și funcționare par a fi, în primul rând, destul de bine cunoscute și, în al doilea rând, demne de luat drept model pentru a descrie umanul. Spiritul ludic, din argouri și din vorbirea familiară, se află la baza denominației mașiniste.

Elementul inductor se vădește a fi senzaționalul, referirea la performanță impunându-se ca un reper, după cum ne dovedesc exemplele, numai câteva, pe care le prezentăm în continuare. A impresionat avionul care se apropie de sol, astfel că venirea, inoportună ori precipitată, a cuiva este numită prin verbul (a) *ateriza*, prezent în numele unei comedii cinematografice din 1981, „Alo, aterizează străbunica!”, dar și în diferite postări pe internet: „Cum a aterizat Neluța în viața mea” ([/mala-hierba.com/](http://mala-hierba.com/)). Nu este vorba doar de persoane (sau de acțiuni ale acestora: „Atunci, la nervi, mi-a aterizat un pumn”; [/books.google.ro/](http://books.google.ro/)); verbul respectiv sugerează uimirea, amploarea: „Gadgeturile viitorului au aterizat la București” ([/antena3.ro/](http://antena3.ro/)).

Probabil la același ansamblu mecanic se face trimitere și când se evocă turarea motoarelor, eventual ca diminuare: „Germania se pare că a mai redus din turația motoarelor” (transmisie de la meciul de fotbal feminin U17 Germania – Canada (Eurosport 2, 7 oct. 2016). Inspirația pentru numirea ochilor prin *periscoape* poate veni din diferite direcții, după vârsta și racordarea la noutăți ale vorbitorului; ne putem gândi și la reprezentarea submarinului, dar și la conectarea pe *twitter*: „Ce culoare sunt ochii mei? Mama îmi zice că ar fi verzi...; eu mă bucur de combinația verde/căprui în periscopele mele, dar aș prefera heterocromia, ochi cu 3 nuanțe, ăia sunt frumoși” ([/tpu.ro/](http://tpu.ro/)). În ceea ce privește dimensiunea globilor oculari, exagerarea ar putea să considere proeminența accentuată de natură exoftalmică: „Intrăm noi înăuntru ca melcii, cu periscopele ieșite din orbite” ([/buimacii.wordpress.com/](http://buimacii.wordpress.com/)). Pentru temperament poetice, folosirea termenului mai ține seama de formele primare: „periscopele savanei” sunt girafele (*Enciclopedia lumii vii*; cf. [/ro.scribd.com/](http://ro.scribd.com/)).

2.2.2. Cele mai obișnuite metafore mașiniste se resimt încă de cunoașterea și utilizarea automobilului, atras către parteneriat, căci verbele din sintagmele pe care le cităm se referă, cordial, la părți ale acestuia: „Andreea R. și-a încărcat bateriile în Asia” (în vacanță); „După un lung concediu petrecut în Grecia împreună cu soțul și fetița sa, Dana N. și-a încărcat bateriile” ([/cancan.ro/](http://cancan.ro/)). Sau la... alimentare: „Mi-am făcut plinul de cafea” (books.google.ro/); „M-am dus întins la raionul de pescărie...;

Vorba aceea, mi-am făcut plinul pe cel puțin un veac de acum înainte” (/kmkz.ro/). Nici... ochii nu sunt neglijați: „Fac apelul. Nu răspunde nimeni. Deschid farurile. Andi și Ovi zăceau cumiști în paturile lor” (/buimacii.wordpress.com/; urma să-i bage... în viteză!).

Dar omul modern are și alte aspirații, perfecționiste: nivelul anterior fiind considerabil depășit atunci referențialul este informatizarea sau inventica: la verbe cum sunt a (se) *reseta*, a (se) *reinventa* ș.a.

2.3. După ce secolul al XIX-lea, sub semnul metaforei animiste, a impus comparației uzuale figurate raportarea la trăsături ale viețuitoarelor, în special ale omului, pentru a caracteriza non-animalele (vezi, numai din zona lingvisticii, *familie de limbi și limbi surori, viața cuvintelor, patologie și terapeutică verbală* etc.), secolului următor pare să-i aparțină postura de extaz față de ineditul și mirajul mașinii, translând, așa cum am văzut, asupra animatelor virtuți ale inanimatelor: venirea neașteptată a cuiva este o *aterizare*, când se hrănește, cineva *își face plinul*, iar când este obosit psihic, caută *să-și încarce bateriile* etc. Dar acest tip de mașinism a marcat și domeniul artelor; pentru idei originale și subtile interpretări, vezi, de exemplu, la Umberto Eco, *Istoria frumuseții*, paragraful referitor la secolul al XX-lea din capitolul *Frumusețea mașinărilor*; câteva chintesențieri: „Frumusețea vitezei”; „Sfințenia roților” (trad. rom., Enciclopedia.rao, 2006). Iar omul epocii moderne continuă să-și extragă din sfera neliniștii și din miracolul mașinist și al automatelor lexicul aspirațiilor perfecționiste. Selectăm câțiva termeni de gen din vorbirea curentă.

După identificarea omului cu motorul, a venit rândul fetișizării calculatorului, din practicile utilizării căruia a fost preluat și verbul (a) *reseta*. La nivelul modelului, acesta numește, în mare, nu-i așa, acțiunea de a reporni calculatorul (fără a opri alimentarea cu energie), aducerea lui în starea inițială, instalarea unor programe etc.; iată o generoasă ofertă de pe internet: „Cum se reîmprospătează, rețetează sau restaurează PC-ul”. Deci, nimic mai ademenitor ca imagine pentru un enciclopedist tehnic de astăzi, care își propune revigorarea, folosind reflexivul: „Ieri m-am resetat total, după aproape 11 ore la job nu-mi mai stătea mintea la nimic, așa că mi-am zis... că trebuie să ies la o alergare să mă eliberez un pic” (/romanticu.org/). Textul de mai sus este pus sub titlul, iarăși tehnic, „Total *reset*”, substantivul-comandă fiind cu îndemănare preluat pentru a numi o viziune de ansamblu („Povestea incredibilă a tinerilor care și-au dat «reset» la vieți” (cei care au dat orașul pe sat!; /andreeastroe.ro/), dar și o victorie a dieteticianului: „Mi-am resetat modul de a privi alimentele” (/dietadukan.ro/). Și se vorbește curent de resetarea politicianilor.

Tentații greu de neglijat se găsesc și în zona inventărilor. Dacă (a) *reinventa* („a crea din nou ceea ce a fost deja inventat”) pare a ține cel puțin de zona paradoxalului (vezi „a reinventa roata”), nu la fel stau lucrurile cu înnoirea obsesivă, mai ales că logica propriu-zisă nu este o slăbiciune a publicității. După situarea în vreun con de umbră (nu putem ocoli metafora!), mai ales cântăreții țin să atragă (din nou) atenția. Prin agenții lor publicitari, aflăm de exemplu, tot cu utilizarea reflexivului, că „M. P. s-a reinventat! Cum sună melodia lui pe ritmuri de...” (/antenastars.ro/), că „M. T. a ajuns în punctul în care simte că este necesar să se reinventeze ca artist. Atât ca imagine, cât și muzical” (/agentiadepresamondena.com/), sau despre „Reinventarea lui T. The Funk Society” (/topromanesc.ro/). Nu mai puțin sugestiv este și cvasisinonimul (a se) *reformata*: „publika tv s-a reformatat o data cu reformatarea lui vlad plahotniuc” (/facebook.com/).

Departate de noi gândul de a disprețui un efort, mai ales când o... reformatare intervine după un moment greu din viața unui artist: „D. I. este practic un alt om. S-a reinventat, a slăbit mult și are poftă de viață” (/spynews.ro/). Dar, adesea, un nou „look” îi poate dezamăgi pe vechii admiratori: cei de o anumită vârstă ascultă cu oarecare strângere de inimă unele ediții noi ale reinvențelor Tudor Gheorghe sau Julio Iglesias, ca să nu mai vorbim de tentative de a mai plăcea ale lui Toto Cutugno, sau chiar ale unor minunate, pe vremuri, cântărețe.

Însă mai vechea răsucire a metaforei spre inanimat stăruie încă în aservirea față de motor, asumată sus și tare în zona mișcării performante a omului: echipe de fotbal celebrează, prin nume, *locomotiva*, *rapidul*, dar și subsansabluri diverse cum sunt *dinamul* sau *torpedo-ul*. Ca și alte valori: *energia*, *petrolul*, *gazul metan*, *oțelul*, *farul*. Este drept, nu lipsește nici *știința!*

În sfârșit, tot sub zodia mirajului lexical al tehnicii, în ultimul timp, în discursul public s-a produs alunecarea semantică a verbului (a) *calibra*. L-am auzit recent în textul unui prezentator (C. R.) al aparițiilor editoriale demne de citit, de la un post tv, vorbind despre „calibrarea demersului narativ” (sau cam așa ceva) al unui scriitor. Dicționarele neglijează încă inovația, rezervându-i termenului referirea la prelucrarea mecanică a obiectelor, cu interes pentru precizie. Dar proaspăta efemeridă circulă deja, vizând reușite sau nereușite: „C. și-a calibrat puțin discursul de opozant” (/cristoiublog/); „președintele B. nu și-a calibrat discursul, pentru a-l aduce în concordanță cu...” (/ziare.com/).

Pe același plan general tehnologic, dar plusând în ceea ce privește minuția operațiilor de punere în relație cu mediul pare a fi verbul (a) *recicla*; multe, în discursul public, pot fi reciclate, dar, firește, mai ales în publicistică este urmărit senzaționalul asocierilor contextuale. Verbul

înseamnă, și la noi, după cum se știe, „a prelucra anumite deșeuri în vederea refolosirii lor”. De aceea, putem evalua, în acest caz, agresivitatea unor enunțuri ale lui Cristian Tudor Popescu, cum sunt „Dumnezeu reciclat” (titlu), pentru a anunța afirmația că, dacă turcii transformau bisericile creștinilor în moschei, bulgarilor „nu le-a trecut vreodată prin gând să recicleze creștinește vreo moschee” (și astăzi o mare moschee se afla în centrul Sofiei; *Copiii fiarei*).

Iată... *forjări* pur mecanice, după ce însuși adverbul *mașinal* conta, cândva, ca depreciere, excluzând din comportament gândirea, judecata!

3. Concluzii

3.1. Dacă e să ne referim la termeni tehnici din domeniul propriu-zis ale științelor, putem observa că, în ceea ce privește păstrarea și utilizarea, în DP, a unor termeni și turnuri aparținând diferitelor materii predate (și parțial însușite) în cursul școlarizării, măturii, la diferite niveluri, ne aduc turnuri mai mult sau mai puțin generalizate de tipul „cu *subiect și predicat*”, „a scăpa prin *tangentă*”, „a aduce la un *numitor comun*”, „a fi în *ecuație*” etc. Să detaliem puțin, pe... cicluri de învățământ, cu observația că avem în vedere, frecvent, registrele public informal și familiar ale discursului.

Primare. Se pare că o deloc neglijabilă impresie a lăsat prima carte de învățatură: „alături de părinți și bunici a descifrat *abecedarul meseriei*” (/informatiahr.ro/); dacă în acest caz este vorba de agricultură, se consideră că și alte îndeletniciri au puncte de pornire identificabile: „cronici, planuri editoriale, dicționare etc., instrumentele de bază, abecedarul meseriei de istoric literar” (/books.google.ro/). În atenție poate intra chiar și politica: „declarațiile celui care... ambiționa să ajungă Președinte, la o vârstă când, de obicei, ca om politic mai ai de învățat abecedarul meseriei” (/evz.ro/). La bază, pentru scris-citit, se află cunoașterea șirului de litere, dirijat și acesta în fel și chip, chiar de la grădiniță: „*Alfabetul meseriilor*” (printre oferte: *aviator, brutar, croitor, depanator...*); urmările tentației sunt inepuizabile, de la site-uri, „Ziare de la a la z. Ro”, „nuntadelaalaz.ro”, la ținte mai precise: „România de la a la z”, „CENTRUM de la A la Z *zinc*”! Tot acum discursul public a reținut o formulă a „dictării” (vezi „*Punct și de la capăt. Povești de adormit adulții*”), iar de la aritmetică una a „adunării”: „*Tragem linie și adunăm*. Ce-au făcut oamenii lui T. pentru Deltă?”.

Avansați. Dacă dinspre alte „materii” pare că am fi moștenit mai puține dependențe stilistice (dar de la fizică-chimie avem una redevabilă: cf. „*reacția în lanț a păcatului și a morții*”; /isushristos.org/), din diferite sectoare ale deprinderii unei convenite folosiri a regulilor limbii materne ne-

au rămas urme notabile: „Justiția să stabilească responsabilii, *cu nume și prenume*”; „(T.B.) a declarat *cu subiect și predicat* faptul că nu crede în șansele acesteia la președinție” (o documentată și subtilă tratare a temei S + P i-o datorăm Rodicăi Zafiu). De ocazie, sunt „predate” și diverse reguli privind scrierea: „Bă, pocăiților, nu se pune virgulă între subiect și predicat!”; „Măta are cratimă, tata n-are virgulă” (!). Nici zonele, cuprinzătoare, ale combinării cifrelor nu sunt mai prejos: „Să mă aducă la *același numitor* cu ei” (/dcnews.ro/); „(echipa x) nu își permite să primească gol, pentru că un gol primit ar putea cântări decisiv în *ecuația calificării*” (pronosticuri.pariuri-x.ro/) etc.

Tangenta. Explicația unei expresii cu originea în geometrie o găsim încă la Caragiale. Să urmărim discuția din *Diplomație subțire*: „... ce a făcut China când a primit de la Rusia un ultimatum ?... A căutat să scape prin tangentă. Și acesta e un termen întrebuițat în diplomație, care trebuie deslușit. Ce va să zică «a scăpa prin tangentă»? Asta va să zică... să o scalzi, ori să răspunzi, în doi peri, la o întrebare precisă despre ceva, cu altă întrebare precisă despre altceva...”, adică, așa cum zicem noi, românii, „despre șiretul care face pe prostul”.

Un x. Din zona științelor s-a impus litera *x* ca simbol atotcuprinzător al necunoscutei. Literații își amintesc apariția formulei în discuție într-o nefericită epigramă a lui Macedonski (cu grave urmări asupra prestigiului acestuia), la internarea lui Eminescu în sanatoriul Șușu: „Un X... pretins poet-acum / S-a dus pe cel mai jalnic drum...”. Oricum, contagiunea poate fi rizibilă; am înregistrat cândva o expresie a unui nevinovat semidocht, care îi interpreta, în felul său, pe *x* și *y*: „Se dă mare, se crede un *ics* și-un *grec*”.

Maestrîii. Dar o asociere de virtuozitate a unor simboluri algebrice găsim în versuri improvizate de G. Călinescu. Parodiind poezia proletcultistă, Al. Rosetti îi cerea acestuia un sfat, printr-o misivă strecurată în cursul unei ședințe, din 1951, a secției de profil a Academiei: „Călinescu, vreau să fiu / Proletarul cel dintâi! / Să pun în picior opincă / Și să strig câte-o lozincă! / Spune-mi ce ar fi mai bine / Ca s-anunț vremea ce vine?!” [semnat Gaettany]. Iată răspunsul colegului său de Academie: „Orice-ai pune în picioare / Ești o floare, ești o floare, / Nu poți fi un Ics sau Zet, / Fiind de veacuri un Rozet” [semnat Bietul Ioanide] (*Corespondența lui G. Călinescu cu Al. Rosetti*, Editura Eminescu, 1977).

3.2. Procesul urmărit, sumar, constituie, de altfel, o modalitate normală de îmbogățire semantică a posibilităților de exprimare a lexicului unei limbi, așa cum au dovedit-o, de exemplu, lucrări esențiale din gândirea lingvistică, cum sunt, printre altele, dintre cele care ne-au impresionat în mod deosebit, cele semnate de Arsène Darmesteter, *La vie*

des mots étudiée dans leurs significations (1887), Joseph Vendryes, *Le Langage. Introduction linguistique à l'histoire* (1921) sau, cu aplicație directă la rezultate din împrejurări concrete ale comunicării, Jules Gilliéron, *Pathologie et thérapeutique verbales* (1921) și *Les étymologies des étymologistes et celles du peuple* (1922).

Avataruri ale termenilor specializați în discursul public

Rezumat: *Subsumate temei propuse, eseul de față abordează două mari aspecte ale receptării, în discursul public, a unor terminologii științifice: a) pătrunderea, în vorbirea curentă și în așa-zisele „texte de contact”, a terminologiei medico-farmaceutice, una de interes deosebit pentru publicul larg, și b) în ceea ce privește diverse alte terminologii, procesul de metaforizare, unul care îmbogățește semantic lexicul tehnic, situație în care domină intenția exprimării „figurate”.*

Cuvinte cheie: *discurs public, paliere terminologice, texte „de contact”, esența antropologică originară a metaforei, metafora „mașinistă”.*